

Turisme i patrimoni a l'alta Cerdanya

A la Cerdanya conservem molts aspectes de la vida dels nostres avantpassats, ja que els catalans de la muntanya, per viure, havien de trobar totes les solucions possibles: agricultura, termalisme, indústria tèxtil, explotació minera, serradores, fargues, etc. Ens trobem en un lloc de passatge transfronterer amb carreteres i ponts, camins ramaders i pastures, castells i fortificacions. La vida quotidiana es desenvolupava sota la protecció del campanar i existeix un art sacre considerable a cada una de les esglésies de la nostra comarca. Cal tenir en compte tantes riqueses. Cal ensenyar-les a la gent que hi ve estiu i hivern a buscar la calma, la neu, l'aire i l'autenticitat. Cal trobar voluntaris per organitzar sortides, visites i presentacions diverses. Cal obtenir dels polítics les reparacions necessàries. Cal la intervenció d'especialistes per aconsellar-nos. Cal salvar les belleses amenaçades. Cal fer veure que turisme i patrimoni s'acorden bé a la Cerdanya.

Fer mostra del nostre patrimoni

La Communauté de Communes Pyrénées-Cerdagne organitza visites guiades del patrimoni arquitectural i mobiliari de l'alta Cerdanya. Cada estiu, gratuïtament, es pot aprofitar la possibilitat de trobar una vintena d'esglésies obertes per conèixer la varietat d'un art sacre considerable. Les marededéus romàniques de Dorres, d'Er, d'Ix, de Naüja, d'Ur; les majestats d'Ix i d'Irivals; els frescos romànics d'Angostrina, de Càldegues i d'Estavar; els retaules gòtics de Palau i d'Irivals; el segle XVI a Ur, Irivals, Naüja, Ix; la col·lecció exhaustiva de les còpies dels frontals romànics de Cerdanya a Bourg-madame, les piques baptismals d'Ur i de Palau; retaules barrocs a quasi cada església justifiquen l'esforç d'un voluntari que accepta presentar benèvolament tantes meravelles. Però mostra també records menys religiosos amb el sorprenent pont de biaix d'Ur, les torres del castell de Querol o l'arquitectura camperola dels segles XVIII i

Jean-Louis
Blanchon i
Claude Martinez,
de Tourisme
Cerdanya

xix tan important a cada poble. Aquestes visites susciten tant interès que cada vegada són més de cinquanta persones interessades de les dues bandes de la ratlla.

No oblidar cap aspecte del nostre patrimoni

Des de fa catorze anys, cada any a un poble diferent, la *faites de la randonnée* permeten a centenars d'excursionistes de les dues bandes de la ratlla descobrir paisatges, història, gent i monuments. Aquesta festa és un èxit cada any més important, amb una gran participació d'assidus i nous caminants. L'excursió esportiva busca la dificultat però la *randonnée patrimonie* i la *randonnée découverte* permeten comprovar l'originalitat, la diversitat i la riquesa del nostre patrimoni. Per exemple, el 2014, la *randonnée patrimonie* va descobrir els paisatges de pastures i

de contraban del Pimorent on passaven els fugitius durant la Segona Guerra Mundial, el monument d'allaus mortals, la vida minera a la mina de ferro deixada a l'inici dels anys 60. Vam parlar del correu d'Andorra, que fins al 1930 arribava a Portè; el carter havia d'anar caminant fins a Envalira. Vam veure les traces de l'aparició del turisme d'hivern amb els primers pujadors. Des del Pimorent, es pot veure el lloc on la gent de Portè anava a buscar les lloses per a les teulades (mil metres de desnivell). Calia evocar les terribles vagues de 1911 durant la construcció del túnel del ferrocarril; només demanaven un conducte per a l'evacuació de l'aigua perquè havien de treballar tot el dia amb els peus mullats; els ajuntaments havien ajudat els obrers contra la *gendarmerie*. Vam veure on es trobava la capella de la marededéu romànica avui a l'església d'Irivals. Vam parlar de la construcció de l'Hospitalet després del vot de Suzanne i Bertrand d'Enveig. És a dir, que aquesta caminada no gaire llarga, d'uns 15 quilòmetres, permet d'il·luminar el paisatge amb l'evocació del que han viscut els avis. És una manera molt atractiva de mostrar fins a quin punt el patrimoni no és un món de trastets sinó molt viu en la memòria de la gent.

Millorar el patrimoni

Santa Llocaia és un poble original, ja que és l'únic que, a l'alta Cerdanya, no és d'hàbitat agrupat. Sabem que, a l'entorn de l'any mil, hi havia vinyes a la Cerdanya. Cal vi per celebrar la missa. Santa Llocaia ha tornat a donar vida a aquest patrimoni agrícola oblidat amb la vinya més alta de tot Europa. S'hi troba un hort amb quasi totes les plantes cultivades a la Cerdanya des de sempre. És per això que és reconegut com a *potager de France*, per les seves característiques d'hort de muntanya i la seva feina de salvaguarda d'unes varietats locals. Transmet al públic coneixements relatius a la biodiversitat i a les tècniques del treball de la terra. Però Santa Llocaia té un altre interès, amb la finca molt cerdana de Cal Mateu administrada per la Communauté de Communes Pyrénées-Cerdagne. Té el paper de fer conèixer el patrimoni arquitectònic, agrícola i etnològic del territori en un lloc de desenvolupament cultural. És una obra irremplaçable de

La marededéu d'Er

l'arquitectura de la gent benestant a la Cerdanya del s. XVIII, amb un arrebossat condecorat, les finestres i les portes de granit, els curiosos espantabruixes a cada cantó de la teulada de lloses. Aquest edifici, el museu de Cerdanya, té molta importància etnogràfica, amb una exposició permanent de la vida dels avis però també exposicions temporànies gràcies a les seves col·leccions de vint milers d'objectes guardats i salvats de la destrucció. És un *musée de France* que ha de transmetre a tothom els seus coneixements. Enguany s'hi troba l'exposició de centenars de fotos trobades per Alain Cava de tots els aspectes de la vida cerdana del s. XX. Cal Mateu presenta un interès històric, ja que hi vivia, entre el Tractat del Pirineu i la Revolució Francesa, el veguer de Cerdanya, el representant del rei de Versalles a l'alta muntanya catalana francesa. Aquest monument històric ha de transmetre la història i la manera de viure de la Cerdanya d'ahir i d'avui amb un mètode etnològic. Tallers per a la mainada i els pares, visites guiades i diverses accions culturals formen part de les seves missions.

Salvem el Tren Groc

Fer viure el patrimoni

Tenim la sort que la Cerdanya sigui una àrea privilegiada d'arquitectura romànica. Bourgmadame ha entès l'interès d'aquesta situació i, des de fa més de quaranta anys organitza a l'església romànica d'Ix, una de les més perfectes de Cerdanya, un festival de música de renom. De cada banda de la ratlla i de més lluny, els melòmans s'hi troben cada any per escoltar a l'agost Régis Pasquié, Abdel Rahman el Bacha, Xavier Phillips, Claire Désert, Nicolas Licciardi i tants altres. Aleshores, l'església d'Ix no és un museu d'art sacre sinó l'escriny de la millor música del nostre temps.

Salvar el patrimoni

A l'alta Cerdanya tenim una realització emblemàtica que data de l'inici del s. XX, el Tren Groc. En aquells anys de locomotores de fum, els enginyers van utilitzar l'aigua de l'estany de les Bulloses per alimentar la línia elèctrica de la Cerdanya. Van construir ponts tan extraordinaris com el pont Séjourné i el pont Gisclard. El primer és un dels últims i dels més perfectes ponts ferroviaris de maçoneria. El segon, molt innovador, va trobar la solució per obtenir

2011. *Faites de la randonnée* a Ix

la rigidesa d'un pont penjant. El Tren Groc va permetre l'arribada del turisme a la Cerdanya amb el Grand Hôtel de Font-romeu. Va fer de la Cerdanya un dels llocs més importants de França de la medicina dels òrgans respiratoris per als tuberculosos i els gasejats víctimes de la guerra del 1914-18. Va renovar la població cerdana amb un centenar de famílies de ferroviaris vinguts a una terra agrícola i d'artesanía. Es pot dir que el s. xx va arribar a la Cerdanya amb el Tren Groc. Ara, amb la crisi i la concurrència de la carretera està molt amenaçat. Per sort, el 4 d'octubre, vam fer una trobada a la Tor de Querol i a Puigcerdà. Esperem que aquesta mobilització doni els seus fruits.